

STAVOVI UČITELJA I RODITELJA O RAZVOJU PRIVATNOG I ALTERNATIVNOG OSNOVNOG ŠKOLSTVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Višnja Rajić

Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

visnja.rajic@ufzg.hr

Sažetak – Privatne i alternativne škole prethodile su državnim školama u većini zemalja. Takav se oblik obrazovanja neometano razvijao u većini zapadnoeuropskih zemalja, dok je u Hrvatskoj bio u potpunosti prekinut u drugoj polovini 20. stoljeća. Početkom demokratizacije i promjenama u hrvatskom društvu započeo je ponovni razvoj privatnog i alternativnog školstva. Cilj istraživanja bio je utvrditi stavove učitelja primarnog obrazovanja, učitelja predmetne nastave i roditelja čija djeca pohađaju osnovnu školu u privatnim i alternativnim osnovnim školama. Učitelji primarnog obrazovanja, predmetne nastave i roditelji sami procijenili su stupanj poznavanja alternativnih pedagoških koncepcija, te pokazali svoju informiranost o privatnim i alternativnim školama nakon 15-ak godina njihova postojanja u Republici Hrvatskoj. Provjereno je i mišljenje učitelja primarnog obrazovanja, predmetne nastave i roditelja u vezi s pretpostavkama za razvoj privatnih i alternativnih škola. Rezultati istraživanja pokazuju da učitelji primarnog obrazovanja, učitelji predmetne nastave i roditelji slabo poznaju alternativne pedagoške koncepcije i da su slabo upoznati s alternativnim i privatnim školama. Svi ispitanici smatraju da postoje male šanse za razvoj i povećanje broja privatnih i alternativnih škola u idućih deset godina.

Ključne riječi: privatne škole, alternativne škole, učitelji primarnog obrazovanja, učitelji predmetne nastave, roditelji, informiranost

Uvod

Prema jednoj od općih definicija obrazovanje koje financira pravna osoba ili nevladina organizacija smatra se dijelom privatnog sektora (Private education in EU..., 2000). *Preparatory schools* je naziv koji se koristi u Velikoj Britaniji za škole u koje se upisuju djeca od 7. do 11. godine, ponekad 13., a često i za s njima povezane *pre-preparatoy*, vrtiće u koje se primaju djeca

od 3. godine (Private schools UK, 2007). Privatne škole u različitim zemljama osnivali su razni osnivači i u skladu s raznim zakonskim obvezama prema državi. Različita je također i financijska potpora koju zemlje daju privatnim školama. Potrebe razvijenih zemalja, kao i zemalja u razvoju, njihova ekonomska i demografska situacija uvjetuju motive privatizacije kao i model privatizacije obrazovanja (Belfield i Levin 2002).

U većini zemalja Europske unije država kontrolira osnivanje privatnih škola za obvezno obrazovanje. Uvjeti za njihovo otvaranje određeni su zakonima koji propisuju obrazovne standarde. Sve privatne škole moraju zadovoljiti minimalne uvjete. Međutim, kako bi privatne škole mogle od države dobiti veća sredstva, moraju ispuniti i dodatne uvjete. Postoje razlike u propisima unutar zemalja Europske unije, međutim, zajednički uvjeti koje postavljaju školama vezani su uz kvalifikacije učitelja, prostor u kojem se nastava odvija te obrazovne sadržaje i pedagoške standarde. Osnivanje privatnih škola te ostvarivanje odgojnih i obrazovnih ciljeva i zadataka i privatnog i javnog školstva u Republici Hrvatskoj nadzire se putem državnog inspektorata ili određenih nadzornih tijela koja djeluju na razini države. Privatne osnovne škole dijelom su financirane i od države. U Hrvatskoj danas djeluje 11 privatnih škola, od kojih 3 rade po alternativnoj pedagoškoj koncepciji.

Neka istraživanja školskog i pedagoškog pluralizma

Budući da se privatno školstvo neometano razvijalo u Zapadnim zemljama, postoje brojna istraživanja o stavovima roditelja i učitelja o privatnim i alternativnim školama. Međutim, aktualno je pitanje *čarter-škola* i *vaučer-programa* jer su takvi programi pokrenuti tek 1991. U Republici Hrvatskoj slično istraživanje još nije provedeno. U istraživanjima (Hess i ost. 2000., 2002., Ferraiolo i ost. 2004) o stavovima učitelja o školskom izboru, *vaučer-programima* i *čarter-školama* došlo se do sljedećih rezultata: učitelji koji su se susretali s *čarter-školama* imaju i o njima pozitivno mišljenje. Isto tako učitelji koji imaju iskustva u radu u školi, učitelji članovi sindikata i učitelji koji rade u pozitivnom školskom okruženju manje su skloni *čarter-školama* i školskom izboru (*school choice*). Rezultati istraživanja pokazuju koliko je bitno informirati javnost o alternativnim oblicima školovanja ako želimo unaprijediti školski i pedagoški pluralizam. U istraživanju provedenom 1995. u SAD-u na razini cijele države dobiveni su rezultati koji pokazuju da roditelji smatraju kako su državne škole bolje kada je u pitanju demokratski odgoj i razvijanje tolerancije, no kada su u pitanju sigurnost, disciplina, individualizirani pristup djetetu i akademski standard procjenjuju da su bolje privatne škole (Johnson, 1995., str 37). Teske i ost. (2006) ukazuju na različitu razinu informiranosti o mogućnostima školskog izbora, ovisno o primanjima koje roditelji imaju, što utječe i na njihov odabir škole. Iako razlike u informira-

nosti o mogućem školskom izboru nisu velike, značajna je razlika u odabiru škole. Tako roditelji čija su primanja manja češće upisuju dijete u školu koja je bliže njihovom domu, školu koju pohađaju djeca prijatelja, te ih nešto manje zanima akademski uspjeh škole u koju upisuju dijete. Međutim, razlika u informiranosti o školama statistički je relevantna samo kod obitelji najslabijih financijskih primanja.

Cox i Vitko (2008) pokazuju kako su roditelji koji samostalno odluče promijeniti školu i upišu djecu iz javne u privatnu školu više angažirani u školskim aktivnostima, poglavito u slučajevima kada djeca pohađaju privatne vjerske škole. Kada se dijete upisuje u drugu javnu školu, interes i angažman roditelja nije nužno veći. Iako većina istraživanja potvrđuje povećan angažman roditelja kada je u pitanju obrazovanje djece u privatnim školama (Cox i Vitko, 2008., Sliwka i Istance, 2006), Ladd i Fiske (2003) u svom istraživanju stavova učitelja i ravnatelja na Novom Zelandu dolaze do zaključka kako takva situacija nije uvijek nužna. Isto tako ukazuju na stavove učitelja i ravnatelja koji tvrde da natjecanje u školstvu, školski izbor i tržišni pristup obrazovanju ne utječu pozitivno na kvalitetu obrazovanja djece kao što bi se očekivalo. Pitanje je radi li se u slučaju Novog Zelanda o populaciji učitelja koja nije spremna ni sposobna raditi u školama u vrijeme reformi koje je uzrokovalo tržište ili je nezadovoljstvo poslom koji obavljaju uslijed tržišnog pristupa obrazovanju toliko utjecalo na njihove stavove i rad.

West i Palsson (1988) navode čimbenike koji utječu na upisivanje u privatne škole. Tako dolaze do rezultata da roditelji upisuju djecu u privatne škole zbog boljeg omjera kada je u pitanju broj učenika i učitelja. Broj upisane djece u privatne škole značajno ovisi o platežnoj moći roditelja. Uočena je još jedna osobina u djece koja su upisana u privatne škole, a to je vjerska orijentacija budući da se velik broj djece upisuje u privatne katoličke škole. Bulman (2004) tvrdi da osim utjecaja platežne moći i informacija o izboru u školstvu i alternativnim školama velik utjecaj na odabir alternativne, odnosno javne škole ima i prijašnje iskustvo roditelja, ali i njihovo vjersko opredjeljenje. Goldhaber (1999) tvrdi da su roditelji koji odabiru školu po osobnom izboru obrazovaniji i imaju veća primanja te da roditelji pokazuju zadovoljstvo školom ako su je sami odabrali. U istraživanju stavova učitelja privatnih i državnih škola u Texasu o uvjetima rada (disciplini u školi, kontroli nad sadržajima poučavanja, angažmanu roditelja, akademskim postignućima, o tome bi li poslali svoje dijete u školu u kojoj rade i o moralu učitelja općenito) pokazalo se da učitelji koji rade u privatnim školama daju daleko pozitivniju ocjenu svih uvjeta rada (Pisciota, 2000).

Moore, W., P. (1991) istražuje stavove roditelja čija djeca pohađaju *magnet-školu* koja radi po Montessori programu. Roditelji čija su djeca pohađala *Faxon magnet-školu* bili su vrlo zadovoljni programom i dobro informirani. Takvi rezultati jednaki su i u slučajevima kada roditelji upisuju djecu u privatne škole koje ne rade po posebnoj pedagoškoj koncepciji.

Kada je u pitanju istraživanje privatnih i alternativnih škola primarnog obrazovanja u nas dio radova posvećen je povijesti privatnih škola (Munjiza 2008., Rapo, 2004). Elfers (2001) istražuje tri privatne srednje škole i prikazuje njihovo osnivanje i djelovanje te politički okvir i probleme koji su pratili rad tih škola prvih godina njihova djelovanja.

Krbec (1999) se bavi detaljno razvojem pluralizacije i privatnih škola u RH te navodi da je nakon osnivanja Prve privatne osnovne škole "Juraj Dobrila" u Puli i prve srednje škole – Srednje ekonomske škole "BIG" u Splitu 1993. godine uslijedila intenzivnija privatizacija u hrvatskom školstvu.

Istraživanje stavova učitelja o privatnim i alternativnim osnovnim školama u Republici Hrvatskoj

Cilj istraživanja bio je ispitati stavove i mišljenja učitelja primarnog obrazovanja, predmetne nastave i roditelja čija djeca pohađaju škole primarnog obrazovanja o privatnim i alternativnim školama. Pokušao se utvrditi stupanj informiranosti učitelja primarnog obrazovanja, predmetne nastave i roditelja čija djeca pohađaju škole primarnog obrazovanja o privatnim i alternativnim školama. Također, cilj je bio ispitati kakve su procjene pretpostavki za razvoj školskog i pedagoškog pluralizma u području osnovnog školstva u Republici Hrvatskoj iz perspektive učitelja primarnog obrazovanja, predmetne nastave i roditelja čija djeca pohađaju osnovne škole.

Hipoteze su postavljene u afirmativnoj formi dok na temelju statističkih izračunavanja ne pokažemo mogu li se one odbaciti, odnosno može li se prikloniti nul (alternativnim) hipotezama.

Hipoteza 1: Učitelji/ce primarnog obrazovanja, učitelji/ce predmetne nastave i roditelji učenika osnovne škole razlikuju se u stavovima o privatnim i alternativnim osnovnim školama, ovisno o njihovu iskustvu i stupnju informiranosti. Može se očekivati da će najpozitivniji stav prema privatnim školama imati predmetni učitelji budući da su u Hrvatskoj najbrojnije srednje privatne škole pa oni imaju i najveću mogućnost za njihovo poznavanje.

Hipoteza 2: Učitelji/ce primarnog obrazovanja, učitelji/ce predmetne nastave i roditelji učenika osnovne škole razlikuju se u stupnju poznavanja alternativnih pedagoških koncepcija.

Hipoteza 3: Učitelji/ce primarnog obrazovanja, učitelji/ce predmetne nastave i roditelji učenika osnovne škole razlikuju se u stupnju informiranosti o privatnim i alternativnim školama.

Hipoteza 4: Učitelji/ce primarnog obrazovanja, učitelji/ce predmetne nastave i roditelji učenika osnovne škole razlikuju se u procjeni šansi za razvoj školskog pluralizma u Hrvatskoj. Može se očekivati da će učitelji predmetne nastave dati najveću šansu razvoju školskog pluralizma.

Istraživanje je provedeno u veljači 2008. godine na prigodnom uzorku. Priroda problema u potpunosti opravdava uzorak ispitanika. Činjenica je da se najviše privatnih i alternativnih škola nalazi u središnjoj Hrvatskoj, odnosno na području Grada Zagreba. Stoga je i najzanimljiviji stupanj informiranosti ispitanika iz Grada Zagreba i obližnjih županija. Tijekom istraživanja ispitanici su stavovi učiteljica/učitelja primarnog obrazovanja i učiteljica/učitelja predmetne nastave iz različitih regija središnje Hrvatske te roditelja osnovnoškolske djece primarnog obrazovanja.

Uzorak su činili:

- učitelji/ce primarnog obrazovanja (N=150)
 - 1 – 15 godina staža – N = 48
 - 16 – 30 godina staža – N = 80
 - 31 – 45 godina staža – N = 22
- učitelji/ce predmetne nastave (N=150)
 - 1 – 15 godina staža – N = 93
 - 16 – 30 godina staža – N = 45
 - 31 – 45 godina staža – N = 12
- roditelji čija djeca pohađaju osnovnu školu (N=150)
 - visoka stručna sprema: N = 40
 - viša školska sprema: N = 21
 - četverogodišnja srednja stručna sprema: N = 53
 - trogodišnja stručna sprema: N = 23
 - niska sprema: N = 11

Za prikupljanje podataka o samoprocjeni stupnja poznavanja alternativnih pedagoških koncepcija učitelja razredne nastave, predmetnih učitelja i roditelja korišten je upitnik. Na skali od 4 stupnja ispitanici su trebali procijeniti koliko poznaju alternativne pedagoške koncepcije. Nakon toga slijedi procjena osobne informiranosti o alternativnim pedagogijama. Na skali od četiri stupnja oni procjenjuju svoju informiranost (jako puno, puno, malo, nimalo informiran/informirana). Kao posljednje ispitanici su procijenili kolike su šanse za razvoj i povećanje broja privatnih i alternativnih škola u idućih deset godina. Za te potrebe korištena je također skala od 4 stupnja (veoma velike, velike, male i nikakve šanse za razvoj).

Rezultati istraživanja

Faktorskom analizom, metodom zajedničkih faktora s Varimax rotacijom upitnika za učitelje primarnog obrazovanja i prve skupine tvrdnji o mjestu privatnih i alternativnih škola u hrvatskom školskom sustavu ekstrahirana

su dva faktora. Faktori iz navedene faktorske analize zamišljeni su kao podlje-stvica koja mjeri aspekt obrazovanja.

Prvi faktor imenovan je „obrazovanje“ i odnosi se na tvrdnje o općenitom stanju u primarnom obrazovanju u Republici Hrvatskoj. Drugi dobiveni faktor nazvali smo „djelovanje“ (odnosi se na djelovanje privatnih i alternativnih škola). Od 10 tvrdnji jedna ne zadovoljava jer nema saturaciju s ekstrahiranim faktorom (manja od 0,30). Tvrdnja *Prosječna djeca se izgube u masi u javnim školama i nikad ne ostvare svoje mogućnosti* isključena je iz daljnje analize. Iz tablice se vidi da ostale tvrdnje imaju zadovoljavajuće faktorsko zasićenje na oba faktora.

Tablica 1: Faktorska analiza upitnika za učitelje primarnog obrazovanja i prve sku-pine tvrdnji o mjestu privatnih i alternativnih škola u hrvatskom školskom sustavu

Faktor 1: Obrazovanje u RH		
R. br.	Tvrdnja	Faktorska opterećenost
10.	Država treba financijski pomagati otvaranje i djelovanje privatnih i alternativnih škola kako bi one bile jednako dostupne svoj djeci naše države.	,737
9.	U privatnim i alternativnim školama omogućena je veća sigurnost djece.	,688
1.	U državnim školama treba ponuditi različite koncepcije odgoja djece kako bi roditelji mogli izabrati onaj model rada za koji misle da je najbolji za njihovo dijete.	,590
8.	Država brojnim propisima ograničava kreativnost učitelja u državnim školama.	,561
2.	Privatne i alternativne škole imaju kvalitetnije uvjete za poučavanje informatike i stranog jezika.	,548
7.	U privatnim i alternativnim školama ne mogu raditi prosječni ili ispodprosječni učitelji/učiteljice.	,474
Postotak zajedničke varijance		24,330
Faktor 2: Odgojno djelovanje		
R. br.	Tvrdnja	Faktorska opterećenost
3.	U privatnim i alternativnim školama sve učenike usmjeravaju za studiranje, a premalo za rad.	,777
4.	Iskustvo koje djeca stječu u privatnim i alternativnim školama jednostrano je i to će djeci otežati snalaženje u životu.	,738
6.	U privatnim i alternativnim školama djeca su preopterećena raznim obvezama.	,660
Postotak zajedničke varijance		19,137
Ukupna varijanca %		43,467

U daljnjoj analizi za svaki je faktor izračunat stupanj vjerodostojnosti (cronbach's alpha), minimalni i maksimalni rezultat, aritmetička sredina i standardna devijacija. Testiranjem vjerodostojnosti faktora „djelovanje“ dobili smo podatak da je stupanj vjerodostojnosti (cronbach's alpha) visok (,594), što označava i pouzdanost unutarnje konzistencije. Za faktor „obrazovanje“ (cronbach's alpha) također je visok (,614).

Deskriptivni statistički podaci upitnika s tvrdnjama o mjestu privatnih i alternativnih škola u RH pokazuju sljedeće. Dobivena je srednja vrijednost aritmetičkih sredina ($M = 2,65$ uz $SD = ,676$; $M = 3,17$ uz $SD = ,664$). Ona označava da ispitanici nemaju ni izrazito negativno, ni pozitivno mišljenje o tvrdnjama koje označavaju stanje u primarnom obrazovanju općenito u Republici Hrvatskoj, odnosno odgojnom djelovanju privatnih i alternativnih škola.

Tablica 2: Deskriptivna statistika faktora „obrazovanje“ i „djelovanje“

PODLJESTVICA	N	Br. tvrdnji	Minimum	Maksimum	M	SD	α
Obrazovanje	150	4	5	1	2,65	,676	,614
Odgojno djelovanje	150	3	5	1	3,17	,664	,594

U tablici simboli označavaju:

N – broj ispitanika

Minimum – najmanju vrijednost

Maksimum – najveću vrijednost

SD – standardnu devijaciju

α – cronbach's alpha

Učitelji predmetne nastave

Faktorska analiza upitnika za učitelje predmetne nastave i prve skupine tvrdnji o mjestu privatnih i alternativnih škola u hrvatskom školskom sustavu dovela je do sljedećih rezultata. Dobivena su 3 faktora koje smo nazvali „djelovanje“, „uvjeti u državnim školama“ i „uvjeti u privatnim školama“. Tri tvrdnje bile su isključene iz analize: *Privatne škole imaju kvalitetnije uvjete za poučavanje informatike i stranog jezika; Država brojnim propisima ograničava kreativnost učitelja u državnim školama; Država treba financijski pomagati otvaranje i djelovanje privatnih škola kako bi one bile jednako dostupne svoj djeci naše države* (tvrdnja 2, 8, 10).

Faktor „djelovanje“, kao i kod učitelja primarnog obrazovanja, označava odgojno djelovanje privatnih i alternativnih škola. Faktor „uvjeti u državnim školama“ označava tvrdnje o djelovanju državnih škola, pa i o njihovim nedostacima. Faktor „uvjeti u privatnim školama“ označava tvrdnje o uvjetima u kojima djeluju privatne i alternativne škole.

Tablica 3: Faktorska analiza upitnika za učitelje predmetne nastave i prvu skupinu tvrdnji o mjestu privatnih i alternativnih škola u hrvatskome školskom sustavu

Faktor 1: Odgojno djelovanje privatnih i alternativnih škola		
R. br.	Tvrdnja	Faktorska opterećenost
3.	U privatnim i alternativnim školama sve učenike usmjeravaju za studiranje, a premalo za rad.	,810
4.	Iskustvo koje djeca stječu u privatnim i alternativnim školama jednostrano je i to će djeci otežati snalaženje u životu.	,700
6.	U privatnim i alternativnim školama djeca su preopterećena raznim obvezama.	,555
Postotak zajedničke varijance		21,779
Faktor 2:Uvjeti u državnim školama		
R. br.	Tvrdnja	Faktorska opterećenost
1.	U državnim školama treba ponuditi različite koncepcije odgoja djece kako bi roditelji mogli izabrati onaj model rada za koji misle da je za njihovo dijete najbolji.	,826
5..	Prosječna se djeca izgube u masi u javnim školama i nikad ne ostvare svoje mogućnosti.	,777
Postotak zajedničke varijance		18,679
Faktor 2:Uvjeti u privatnim školama		
R. br.	Tvrdnja	Faktorska opterećenost
7.	U privatnim školama ne mogu raditi prosječni ili ispodprosječni učitelji/ce.	,837
9.	U privatnim je školama omogućena veća sigurnost učenika.	,733
Postotak zajedničke varijance		18,332
Ukupna varijanca %		58,79

U daljnjoj je analizi za svaki od faktora izračunat stupanj vjerodostojnosti (cronbach's alpha), minimalni i maksimalni rezultat, aritmetička sredina i standardna devijacija.

Testiranjem vjerodostojnosti faktora „djelovanje“ dobili smo podatak da je stupanj vjerodostojnosti (cronbach's alpha) srednje vrijednosti ,481. Stupanj vjerodostojnosti (cronbach's alpha) kod faktora „državne“ nešto je niže vrijednosti i iznosi ,463, dok za faktor „privatne“ iznosi ,420.

Deskriptivni statistički podaci upitnika s tvrdnjama o mjestu privatnih i alternativnih škola u RH pokazuju sljedeće. Dobivena je srednja vrijednost aritmetičkih sredina ($M = 3,21$ uz $SD = ,60$ $M = 3, 10$ uz $SD = ,845$, te $M = 2,99$ uz $SD = ,825$). Ona označava da ukupan uzorak nema ni izrazito negativno, ni pozitivno mišljenje o tvrdnjama koje označavaju odgojno djelovanje privatnih i alternativnih škola. Isti su rezultati i za tvrdnje o državnim i privatnim školama.

Tablica 4: Deskriptivna statistika faktora odgojno djelovanje, uvjeti u državnim školama, uvjeti u privatnim školama

PODLJESTVICA	N	Br. tvrdnji	Minimum	Maksimum	M	SD	α
Odgojno djelovanje	150	3	1,67	4,33	3,2133	,60359	,418
Uvjeti u državnim školama	150	2	1,00	5,00	3,1000	,84544	,463
Uvjeti u privatnim školama	150	2	1,00	5,00	2,9933	,82533	,420

Roditelji

Faktorska analiza upitnika za roditelje i prve skupine tvrdnji o mjestu privatnih i alternativnih škola u hrvatskom školskom sustavu dovela je do sljedećih rezultata. Dobili smo dva faktora. Faktor „obrazovanje“ koji se odnosi na tvrdnje o stanju u primarnom obrazovanju općenito u Republici Hrvatskoj. Drugi dobiveni faktor nazvali smo „djelovanje“ i odnosi se na odgojno djelovanje privatnih i alternativnih škola. Faktori su nazvani istim nazivom kao i faktori kod učitelja primarnog obrazovanja, međutim faktor obrazovanje sastoji se od drukčijih čestica. Iz analize smo izbacili tvrdnju *Prosječna djeca se izgube u masi u javnim školama i nikad ne ostvare svoje mogućnosti*. Iz tablice se vidi da ostale tvrdnje imaju zadovoljavajuće faktorsko zasićenje na oba faktora.

Tablica 5: Faktorska analiza upitnika za roditelje i prve skupine tvrdnji o mjestu privatnih i alternativnih škola u hrvatskom školskom sustavu

Faktor 1: Obrazovanje		
R. br.	Tvrdnja	Faktorska opterećenost
10.	Država treba financijski pomagati otvaranje i djelovanje privatnih i alternativnih škola kako bi one bile jednako dostupne svoj djeci naše države.	,676
9.	U državnim školama treba ponuditi različite koncepcije odgoja djece kako bi roditelji mogli izabrati onaj model rada za koji misle da je najbolji za njihovo dijete.	,641
1.	U privatnim i alternativnim školama omogućena je veća sigurnost djece.	,639
8.	U privatnim i alternativnim školama ne mogu raditi prosječni ili ispodprosječni učitelji/učiteljice.	,585
2.	Privatne i alternativne škole imaju kvalitetnije uvjete za poučavanje informatike i stranog jezika.	,541
7.	Prosječna djeca se izgube u masi u javnim školama i nikad ne ostvare svoje mogućnosti.	,474
Postotak zajedničke varijance		23,376
Faktor 2: Odgojno djelovanje		
R. br.	Tvrdnja	Faktorska opterećenost
3.	U privatnim i alternativnim školama sve učenike usmjeravaju za studiranje, a premalo za rad.	,777
4.	Iskustvo koje djeca stječu u privatnim i alternativnim školama je jednostrano i to će im otežati snalaženje u životu.	,738
6.	U privatnim i alternativnim školama djeca su preopterećena raznim obvezama.	,660
Postotak zajedničke varijance		14,453
Ukupna varijanca %		37,829

U daljnjoj je analizi za svaki od faktora izračunat stupanj vjerodostojnosti (cronbach's alpha), minimalni i maksimalni rezultat, aritmetička sredina i standardna devijacija.

Testiranjem vjerodostojnosti faktora „djelovanje“ dobili smo da je stupanj vjerodostojnosti (cronbach's alpha) srednje vrijednosti ,583. Stupanj vjerodostojnosti (cronbach's alpha) kod faktora „obrazovanje“ nešto je više vrijednosti i iznosi ,624.

Deskriptivni statistički podaci upitnika s tvrdnjama o mjestu privatnih i alternativnih škola u RH pokazuju sljedeće. Dobivena je srednja vrijednost aritmetičkih sredina ($M = 3,05$ uz $SD = ,71$, $M = 2,65$ uz $SD = ,65$). Možemo

reći da ni roditelji nemaju izražen pozitivan ni negativan stav o djelovanju privatnih i alternativnih škola, ni stanju u hrvatskom školstvu općenito.

Tablica 6: Deskriptivna statistika faktora „obrazovanje“ i „djelovanje“

PODLJESTVICA	N	Br. tvrdnji	Minimum	Maksimum	M	SD	α
Djelovanje	150	3	1	5	3,05	,711	,583
Obrazovanje	150	6	1	5	2,65	,653	,624

Razlike u stavovima učitelja primarnog obrazovanja, učitelja predmetne nastave i roditelja

Kako bismo usporedili dobivene faktore o stavovima učitelja primarnog obrazovanja, učitelja predmetne nastave i roditelja o mjestu privatnih i alternativnih škola u obrazovnom sustavu RH izradili smo deskriptivnu statistiku.

Tablica 7: Deskriptivna statistika faktora dobivenih faktorskim analizama tvrdnji o mjestu privatnih i alternativnih škola u obrazovnom sustavu RH

Deskriptivna statistika	N	Minimum	Maksimum	M	SD	α
Stavovi roditelja o obrazovanju općenito u RH	150	5	1	2,65	,653	,624
Stavovi učitelja primarnog obrazovanja o obrazovanju općenito u RH	150	5	1	2,65	,676	,614
Stavovi učitelja predmetne nastave o stanju u privatnim i alternativnim školama	150	5	1	2,99	,825	,420
Stavovi roditelja o odgojnom djelovanju privatnih i alternativnih škola	150	5	1	3,05	,711	,583
Stavovi učitelja predmetne nastave o stanju u državnim školama	150	5	1	3,10	,845	,463
Stavovi učitelja primarnog obrazovanja o odgojnom djelovanju privatnih i alternativnih škola	150	5	1	3,17	,664	,594
Stavovi učitelja predmetne nastave o odgojnom djelovanju privatnih i alternativnih škola	150	5	1	3,21	,604	,418

Iz tablice je vidljivo da najveću vrijednost imaju faktori o obrazovnom sustavu u RH, dok najmanju vrijednost imaju faktori o odgojnom djelovanju privatnih i alternativnih škola.

Uočeno je da su od 7 dobivenih faktor iz faktorske analize tri jednaka i ponavljaju se u svakoj skupini ispitanika. U pitanju je faktor „odgojno djelovanje alternativnih i privatnih škola“. Tako kod učitelja primarnog obrazovanja faktorska opterećenost iznosi 19,137, medijan iznosi 3,17 a standardna devijacija ,664. Kod učitelja predmetne nastave faktorska opterećenost iznosi 18,332, medijan 2,99, a standardna devijacija ,825. Kod roditelja faktorska opterećenost iznosi 14,453, medijan 3,05, a standardna devijacija ,711. Od te tri tvrdnje izradili smo varijablu koju smo također nazvali djelovanje, a koja se odnosi na stavove svih ispitanika o odgojnom djelovanju alternativnih i privatnih škola. Međutim, stupanj vjerodostojnosti je vrlo nizak i iznosi svega ,110.

Tablica 8: Deskriptivna statistika varijable odgojno djelovanje alternativnih i privatnih škola

	N	Minimum	Maksimum	M	SD	α
Odgojno djelovanje alternativnih i privatnih škola	150	1,89	4,33	3,1444	,39797	,110

Informiranost učitelja primarnog obrazovanja, učitelja predmetne nastave i roditelja o alternativnim i privatnim školama

Sve tri skupine ispitanika trebale su samostalno procijeniti stupanj informiranosti o alternativnim pedagoškim koncepcijama na skali od 1 do 4 na kojoj je 1 značilo jako puno poznajem alternativne pedagoške koncepte, 2 je značilo puno poznajem alternativne pedagoške koncepte, 3 je označavalo slabo poznavanje alternativnih pedagoških koncepcija, dok je 4 označavalo nikakvo poznavanje alternativnih pedagoških koncepcija.

Deskriptivna statistika poznavanja alternativnih pedagoških koncepcija pokazala je da sve tri skupine ispitanika slabo poznaju alternativne pedagoške koncepcije. Tako učitelji primarnog obrazovanja najbolje poznaju pedagošku koncepciju Korak po korak (2,31 – puno poznaju koncepciju Korak po korak i 2,44 waldorfsku pedagogiju), dok slabo poznaju Montessori pedagošku koncepciju (2,57), a nimalo ne poznaju Freinetovu pedagošku koncepciju). Učitelji predmetne nastave slabo poznaju sve alternativne pedagoške koncepcije (Montessori pedagogiju – 2,57, waldorfsku pedagogiju – 2,57, Freinetovu

pedagogiju 3,21 i Korak po korak pedagošku koncepciju 2,73). Roditelji su također mišljenja da slabo poznaju pedagoške koncepcije (Montessori pedagogiju – 3,15, waldorfsku pedagogiju – 3,11, i Korak po korak pedagošku koncepciju 3,36), dok nimalo ne poznaju Freinetovu pedagogiju (3, 67).

Tablica 11: Deskriptivna statistika samoprocjene stupnja poznavanja alternativnih pedagoških koncepcija

Učitelji primarnog obrazovanja	N	Minimum	Maksimum	M	Sd
Poznavanje Montessori pedagogije	150	4	1	2,57	,659
Poznavanje waldorfske pedagogije	150	4	1	2,44	,618
Poznavanje Freinetove pedagogije	150	4	1	3,25	,714
Poznavanje Korak po korak ped. koncepcije	150	4	1	2,31	,868
Učitelji predmetne nastave	N	Minimum	Maksimum	M	Sd
Poznavanje Montessori pedagogije	150	4	1	2,57	,745
Poznavanje waldorfske pedagogije	150	4	1	2,57	,755
Poznavanje Freinetove pedagogije	150	4	1	3,21	,745
Poznavanje Korak po korak ped. koncepcije	150	4	1	2,73	,843
Roditelji	N	Minimum	Maksimum	M	Sd
Poznavanje Montessori pedagogije	150	4	1	3,15	,806
Poznavanje waldorfske pedagogije	150	4	1	3,11	,782
Poznavanje Freinetove pedagogije	150	4	1	3,67	,608
Poznavanje Korak po korak ped. koncepcije	150	4	1	3,36	,822

Analizom varijance faktora informiranost, dobivene redukcijom podataka, dobili smo podatke koji govore o tome da postoje statistički značajne razlike u samoprocjeni stupnja informiranosti roditelja i preostale dvije skupine ispitanika (učitelja primarnog obrazovanja i učitelja predmetne nastave).

Tablica 12: Analiza varijance samoprocjene stupnja informiranosti učitelja primarnog obrazovanja, predmetne nastave i roditelja čija djeca pohađaju osnovnu školu

Informiranost o alternativnim pedagogijama		Mean difference (I-J)	Std. Error	p
učitelji primarnog obrazovanja	učitelji predmetne nastave	-,125	,064	,152
	roditelji učenika osnovne škole	-,680(*)	,064	,000
učitelji predmetne nastave	učitelji primarnog obrazovanja	,125	,064	,152
	roditelji učenika osnovne škole	-,555(*)	,064	,000
roditelji učenika osnovne škole	učitelji primarnog obrazovanja	,680(*)	,064	,000
	učitelji predmetne nastave	,555(*)	,064	,000

Procjene pretpostavki za razvoj i povećanje broja privatnih i alternativnih škola u idućih deset godina

Učitelji primarnog obrazovanja, predmetne nastave i roditelji čija djeca pohađaju osnovnu školu trebali su pretpostaviti kakve su šanse za razvoj i povećanje broja privatnih i alternativnih škola u idućih deset godina na skali od četiri stupnja. Pritom 1 – označava veoma velike šanse za razvoj, 2 – velike šanse za razvoj, 3 – male šanse za razvoj i 4 – nikakve šanse za razvoj i povećanje broja privatnih i alternativnih škola u idućih deset godina.

Deskriptivnom statistikom dobivene su srednje vrijednosti koje ukazuju na to da sve tri skupine ispitanika pretpostavljaju male šanse za razvoj i povećanje broja privatnih i alternativnih osnovnih škola u idućih deset godina.

Tablica 13: Deskriptivna analiza pretpostavki za razvoj i povećanje broja privatnih i alternativnih škola u idućih deset godina

Deskriptivna statistika pretpostavki za razvoj i povećanje broja privatnih i alternativnih škola u idućih deset godina	N	M	Sd	Minimum	Maksimum
učitelji primarnog obrazovanja	150	2,87	,501	4	1
učitelji predmetne nastave	150	2,89	,499	4	1
roditelji učenika osnovne škole	150	3,01	,512	4	1

Pretpostavke za razvoj i povećanje broja privatnih i alternativnih škola u idućih deset godina		Razlika srednjih vrijednosti (I-J)	Std. Error	p
učitelji primarnog obrazovanja	učitelji predmetne nastave	-,020	,058	,943
	roditelji učenika osnovne škole	-,140	,058	,056
učitelji predmetne nastave	učitelji primarnog obrazovanja	,020	,058	,943
	roditelji učenika osnovne škole	-,120	,058	,120
roditelji učenika osnovne škole	učitelji primarnog obrazovanja	,140	,058	,056
	učitelji predmetne nastave	,120	,058	,120

Analizom varijance pretpostavki učitelja primarnog obrazovanja, predmetne nastave i roditelja čija djeca pohađaju osnovnu školu o razvoju privatnih i alternativnih škola u idućih deset godina dobiveni su rezultati koji pokazuju da ne postoji statistički značajna razlika u pretpostavkama za razvoj privatnih i alternativnih škola u idućih deset godina.

Tablica 14: Analiza varijance pretpostavki učitelja primarnog obrazovanja, predmetne nastave i roditelja čija djeca pohađaju osnovnu školu o razvoju privatnih i alternativnih škola u idućih deset godina

Zaključak

Prije istraživanja stavova učitelja/ica primarnog obrazovanja učitelji/ce predmetne nastave i roditelja čija djeca pohađaju osnovne škole postavili smo određene hipoteze u vezi s problemima istraživanja koji su nam bili zanimljivi.

Hipoteza 1 pretpostavljala je da se učitelji/ce primarnog obrazovanja, učitelji/ce predmetne nastave i roditelji učenika osnovne škole razlikuju u stavovima o privatnim i alternativnim osnovnim školama, ovisno o iskustvu i stupnju informiranosti. Može se očekivati da će najpozitivniji stav prema privatnim školama imati predmetni učitelji jer su u Hrvatskoj najbrojnije srednje privatne škole. Stavovi učitelja predmetne nastave o stanju u privatnim i alternativnim školama imaju najvišu srednju vrijednost ($M = 2.99$). Roditelji su u ovom istraživanju također bolje ocijenili obrazovno djelovanje privatnih škola i sigurnost u školi, nego demokratski odgoj i odgojno djelovanje, što je u skladu s rezultatima istraživanja u SAD-u (Johnson, 1995).

Hipoteza 2 pretpostavljala je da se učitelji/ce primarnog obrazovanja, učitelji/ce predmetne nastave i roditelji učenika osnovne škole razlikuju u stupnju poznavanja o alternativnim pedagoškim koncepcijama. Dobiveni rezultati pokazuju da sve tri skupine ispitanika smatraju kako slabo poznaju alternativne pedagoške koncepcije. Učitelji primarnog obrazovanja najbolje poznaju Korak po korak pedagošku koncepciju $M = 2,31$. Učitelji predmetne nastave slabo poznaju sve alternativne pedagoške koncepcije, dok podjednako poznaju Montessori pedagogiju $M = 2,57$ i waldorfsku pedagogiju $M = 2,57$. Roditelji vjeruju da najbolje poznaju waldorfsku pedagogiju $M = 3,11$. Uočeno je da sve tri skupine najslabije poznaju Freinetovu pedagogiju.

Hipoteza 3 pretpostavljala je da se učitelji/ce primarnog obrazovanja, učitelji/ce predmetne nastave i roditelji učenika osnovne škole razlikuju u stupnju informiranosti o privatnim i alternativnim školama. Analizom varijance faktora informiranost dobivene redukcijom podataka dobili smo podatke koji govore o tome da postoje statistički značajne razlike u samoprocjeni stupnja informiranosti roditelja i preostale dvije skupine ispitanika (učitelja primarnog obrazovanja i učitelja predmetne nastave).

Hipoteza 4 pretpostavljala je da se učitelji/ce primarnog obrazovanja, učitelji/ce predmetne nastave i roditelji učenika osnovne škole razlikuju u procjeni šansi za razvoj školskog pluralizma u Hrvatskoj. Očekivalo se da će učitelji predmetne nastave dati najveću šansu razvoju školskog pluralizma. Istraživanje je pokazalo da sve tri skupine ispitanika pretpostavljaju male šanse za razvoj privatnih i alternativnih škola u idućih deset godina ($M = 2,87$, $M = 2,89$, $M = 3,01$). Utvrđeno je da ne postoje statistički značajne razlike između sve tri skupine ispitanika kada su u pitanju pretpostavke o razvoju privatnih i alternativnih škola.

Jasno je dakle da su učitelji razredne nastave, predmetne nastave i roditelji čija djeca pohađaju osnovne škole mišljenja da slabo poznaju alternativne pedagoške koncepcije, te samim tim pretpostavljaju male šanse za razvoj privatnih i osnovnih škola u primarnom obrazovanju.

Istraživanja u svijetu pokazuju kako je, kada su u pitanju stavovi učitelja i roditelja o privatnim i alternativnim školama (Hess i ost. 2000., 2002., Ferraiolo i ost., 2004., Teske i ost. 2006., Bulman, 2004), važan stupanj informiranosti. Ako želimo poboljšati uvjete za otvaranje i razvoj privatnih osnovnih škola u Republici Hrvatskoj, potrebno je uložiti trud u informiranje učitelja i roditelja o njihovu djelovanju. Brojne prednosti koje nosi školski i pedagoški pluralizam poboljšat će stanje u primarnom obrazovanju Republike Hrvatske, ali bit će ostvarive tek kada se ostvare uvjeti za njihov razvoj.

LITERATURA

1. Belfield, C., R., Levin, H., M. (2002), Education privatization: causes, consequences and planning implications, UNESCO: International Institute for Educational Planning, Paris.
2. Bulman, R., C. (2004), School-Choice Stories: The Role of Culture, *Sociological Inquiry*, Vol. 74, No. 4, str. 492–519, Blackwell Publishing, Oxford, UK.
3. Cox, J., H., Witko, C. (2008), School Choice and the Creation of Social Capital Reexamined, *American Journal of Political Science*, Vol. 52, No. 1, str. 142–155, Midwest Political Science Association, USA.
4. Elfers, A. (2001), Nove prilike u hrvatskom školstvu: obnavljanje rada privatnih srednjih škola, *Zbornik radova Učiteljske akademije* str. 9 – 41., Učiteljska akademija, Zagreb.
5. Ferrero, J., D. (2004), Fresh Perspective on School Choice, *Journal of Philosophy of Education*, Vol. 38, No. 2, str. 287 – 296, Blackwell Publishing, Oxford, UK.
6. Goldhaber, D., D. (1999), School Choice: An Examination of the Empirical Evidence on Achievement, Parental Decision Making, and Equity, *Educational Researcher*, Vol. 28, No. 9, str. 16-25, American Educational Research Association, Washington DC, USA.
7. Hess, F., M., Maranto, R., Milliman, S. (2000) Resistance in the Trenches: What Shapes Teachers' Attitudes Toward School Choice? *Educational Policy*; 14: 195-213, SAGE Publications, Journals online.
8. Hess, F., Maranto, R., Milliman, S., Ferraiolo (2002), In the Storm's eye: How Race, Experience and Exposure Shape Arizona Teachers' Attitudes Toward School Choice.
9. Johnson, J. (1995), Assignment Incomplete: The Unfinished Business of Education Reform, New York, Public Agenda Foundation.
10. Krbec, D. (1999), Privatne škole i obrazovna politika u Hrvatskoj, *Revija za socijalnu politiku*, svezak 6, br 3, str 269 – 278, Pravni fakultet, Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
11. Ladd, H., F., Fiske, E., B. (2003), Does Competition Improve Teaching and Learning? Evidence from New Zealand, *Educational Evaluation and Policy Analysis*, Vol. 25, No. 1, pp. 97–112, American Educational Research Association, Washington DC, USA.
12. Moore, W., P. (1991), Summative Evaluation of the Faxon Montessori Magnet Elementary School, US department of Education, Office of educational Research and improvement, ERIC.
13. Munjiza, E. (2008), Privatno školstvo u prvim hrvatskim školskim zakonima, *Anali za povijest odgoja vol. 6.*, str 41 – 55, Hrvatski školski muzej, Zagreb.
14. Piscioti, J. (2000), Teacher Attitudes in Texas Public and Private High Schools, Texas Public Policy Foundation.
15. Rapo, V. (2003), Konfesionalne škole u kontinentalnoj Hrvatskoj, *Anali za po-*

vijest odgoja, vol. 2., str. 187 – 201., Školstvo u XX. Stoljeću, Hrvatski školski muzej, Zagreb.

16. Sliwka, A., Istance, D. (2006), Parental and Stakeholder ‘Voice’ in Schools and Systems, *European Journal of Education*, Vol. 41, No. 1, str. 29 – 43, OECD. Journal compilation © 2006 Blackwell Publishing, Oxford, UK.
17. Teske, P., Fitzpatrick, J., Kaplan, G. (2006), “The Information Gap?”, *Review of Policy Research*, vol 23, no. 5., str., 969-981, Blackwell Publishing, Oxford, UK.
18. West, E., G., Palsson, H. (1988), (Parental Choice of School Characteristics: Estimation Using State-Wide Data, *Economic Inquiry*, vol 26, 725 – 740, Blackwell Publishing, Oxford, UK.
19. Eurydice Private education in the European Union: Organisation, administration and the public authorities’ role, 2000. <http://www.eurydice.org/portal/page/portal/Eurydice/showPresentation?pubid=012EN> ; 1. 08. 2008
20. Private schools UK, 2007. <http://www.privateschools.co.uk/> ; 28. 06. 2008

TEACHERS' AND PARENTS' ATTITUDES TOWARDS THE DEVELOPMENT OF PRIVATE AND ALTERNATIVE PRIMARY EDUCATION IN THE REPUBLIC OF CROATIA

Višnja Rajić

***Abstract** – Private and alternative schools preceded public education in most countries. These forms of education have been continuously developing in the countries of West Europe. In the Republic of Croatia development of those forms of education was discontinued for the last half of the 20th century. Beginning of democratisation and social changes started the development of private and alternative education as well. The aim of the research was to find out what are the attitudes of primary and lower secondary education teachers' as well as the parents' attitudes towards private and alternative primary schools. Primary and lower secondary education teachers as well as the parents of primary school pupils assessed their level of awareness of alternative pedagogical conceptions, and level of information they have on private and alternative education after the fifteen years of its' existence in the Republic of Croatia. The paper examines primary and lower secondary education teachers' as well as the parents' attitudes towards further development of private and alternative primary education.*

The results of the research show that all examinees have low level of information about alternative pedagogical conceptions and private schools. The examinees think that there are small chances for development of private and alternative primary education in the next ten years.

Key words: private schools; alternative schools; primary school teachers; lower secondary school teacher; parents; level of information